

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

В статті автор визначає роль інтерактивних технологій навчання в професійній підготовці майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей, розкриває проблеми та перспективи впровадження даних технологій в практику роботи преподавателей філологічних факультетів вищих навчальних закладів освіти.

Ключевые слова: интерактивные технологии обучения, интерактивные методы, педагогическое взаимодействие.

У статті автор визначає роль інтерактивних технологій навчання в професійній підготовці майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей, визначає проблеми та перспективи впровадження даних технологій у практику роботи викладачів філологічних факультетів вищих навчальних закладів освіти.

Ключові слова: інтерактивні технології навчання, інтерактивні методи, педагогічна взаємодія.

In the article the author describes the role of interactive techniques in the process of training of future teachers, defines the problems and prospects of their usage at philological departments of higher educational establishments.

Key words: interactive technologies of training, interactive methods, pedagogical interaction.

Постановка проблеми. Перетворення України на самостійну державу зумовило ряд докорінних змін в усіх сферах суспільного життя. Виникла потреба в реформуванні системи вищої освіти, зокрема педагогічної, на гуманістичних та демократичних засадах. Удосконалення навчально-виховного процесу та якісна професійна підготовка майбутнього фахівця забезпечуються через впровадження інноваційних педагогічних технологій (інформаційних, модульно-рейтингових, інтерактивних). Інтерактивні технології навчання посідають особливе місце серед інших інноваційних технологій, оскільки сприяють активізації процесу навчання на засадах взаємодії та співтворчості, розвивають мислення, творчу уяву, комунікативні здібності майбутнього фахівця. Але практика показує, що впровадження інтерактивних технологій навчання в процес підготовки майбутнього вчителя відбувається несистемно й тому не забезпечує його оптимальну результативність.

Аналіз останніх досліджень. Загальнодидактичний аспект інтерактивного навчання, його навчальний, виховний та розвиваючий потенціал досліджено К.О.Бахановим, М.В.Кларіним, Л.В.Пироженко, О.І.Пометун та інші. Застосуванню інтерактивних технологій у навчальному процесі середньої та вищої школи присвячені дослідження вітчизняних та російських науковців О.Л.Глотова, С.М.Гончарова, Є.В.Корогаєвої, А.П.Панфілової, Л.В.Пироженко О.І.Пометун, Г.П.П'ятакової та інших.

Мета статті – виявити потенціал інтерактивних технологій навчання для професійної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей, окреслити проблеми та перспективи впровадження даних технологій в практику роботи викладачів філологічних факультетів вищих навчальних закладів освіти.

Виклад основного матеріалу. У сучасній педагогіці під інтерактивними технологіями навчання розуміють технології, „...які побудовані на цілеспрямованій та спеціально організованій груповій та міжгруповій діяльності, „зворотньому зв'язку” між усіма її учасниками задля досягнення взаєморозуміння та корекції навчального та розвивального процесу, індивідуального стилю спілкування, рефлексисному аналізі” [2, с.24].

У своєму розумінні сутності інтерактивних технологій навчання ми виходимо з того, що їм властиві такі специфічні риси, як багатостороння взаємодія, активізація пізнавальної діяльності, співробітництво, співтворчість. Тому ми розкриваємо сутність інтерактивних технологій навчання так: інтерактивні технології навчання – це технології, що забезпечують активний характер взаємодії учасників навчального процесу на засадах співпраці та співтворчості та передбачають використання певних інтерактивних методів прийомів, форм та засобів навчання. У нашій практиці викладання іноземних мов у вищому навчальному закладі освіти ми застосовуємо різноманітні інтерактивні методи: „мозковий штурм”, „ажурна пилка”, метод незакінчених речень, дискусії, рольові та ділові ігри.

У практиці вищої школи інтерактивні технології навчання сприяють створенню умов для педагогічної взаємодії в системі „викладач-студент(и)”, „студент-студент”, „студент-мінігрупа”, „студент-академгрупа”. Використання інтерактивних технологій у процесі фахової підготовки, зокрема при вивченні іноземної мови, дозволяє більш якісно оволодіти лексичним та граматичним матеріалом завдяки можливості негайного застосування отриманих знань, створює невимушену атмосферу під час іншомовного спілкування, розвиває комунікативні вміння (вміння вступати в діалог, підтримувати бесіду, відстоювати свою позицію). Крім цього, інтерактивні технології навчання сприяють більш активному залученню до діалогу культур, що позитивно впливає на якість гуманітарної підготовки майбутнього вчителя гуманітарних спеціальностей.

З метою вивчення стану проблеми застосування інтерактивних технологій у процесі навчання майбутніх учителів іноземних мов у вузівській практиці нами було проведено констатувальний експеримент, яким було охоплено 720 студентів та 40 викладачів трьох вищих педагогічних навчальних закладів України. У ході констатувального експерименту ми вивчали ставлення педагогів та студентів до впровадження інтерактивних технологій навчання, а також виявляли початковий рівень професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов. Експеримент дав змогу виявити певні труднощі, пов'язані з впровадженням інтерактивних технологій в навчально-виховний процес. Як показав аналіз досвіду роботи викладачів іноземної мови філологічних факультетів ВНЗ освіти, інтерактивні технології навчання застосовуються ними без певної системи. В основному надається перевага репродуктивній діяльності студента, що призводить до несвідомого та неякісного засвоєння знань. Тому має місце відсутність го-

товності більшості студентів до іншомовного спілкування, брак ініціативи та творчості.

Причинами обмеженого використання інтерактивних технологій навчання в процесі професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов викладачі вважають низьку активність студентів та їх слабку підготовленість до роботи за інтерактивними технологіями (62% опитуваних), відсутність навчально-методичних розробок (38% опитуваних).

Дані анкетування підтвердили, що не всі викладачі достатньо чітко уявляють собі завдання та особливості їх психолого-педагогічної позиції під час роботи за інтерактивними технологіями. Недарма 56% опитаних викладачів зазначили, що їм бракує теоретичних знань про інтерактивні технології навчання та методику їх застосування. Аналіз результатів спостереження за проведенням інтерактивних занять свідчить про невідповідність уявлень викладачів про заняття з використанням інтерактивних технологій та реальним станом справ на такому занятті. Під час спостереження за діяльністю педагогів на практичних заняттях ми звертали увагу на такі показники, як:

- а) психолого-педагогічна позиція викладача (я-інформатор? помічник? ведучий дискусії? наглядчач? фасилітатор?);
- б) усвідомлення викладачем мети своєї діяльності;
- в) які завдання і вправи переважають на занятті (репродуктивного чи пошуково-творчого характеру);
- г) врахування викладачем особистісно-орієнтованого підходу (надання можливості студентам висловлювати свої думки, врахування індивідуальних особливостей студентів та ін.);
- д) стиль спілкування (авторитарний, демократичний, ліберальний)

Наші спостереження показали, що тільки 33% від опитаних викладачів володіють знаннями про особливості своєї позиції під час застосування інтерактивних технологій та будують свою діяльність у відповідності з цим знанням. Тобто вони займають позицію фасилітатора, помічника, створюючи умови для активного навчання студентів, реалізації їх потенціалу та керуючи їх навчальною діяльністю опосередковано. Решта викладачів вбачають свої функції в тому, щоб викласти навчальну інформацію, перевірити та оцінити засвоєння знань студентами (67%). У ході спостережень було встановлено, що переважна більшість педагогів планує виконання завдань репродуктивного характеру (70%), а завдання пошукового та творчого характеру, що передбачають використання інтерактивних методів, складають 30%. Суб'єкт-об'єктний характер взаємодії між викладачем та студентами, в основі якого є застосування авторитарного стилю керівництва, дистанціювання від студентів у спілкуванні, неприйняття їх інтересів та індивідуальних особливостей, є притаманним 46% викладачів.

Проведене нами спостереження, за характером дій викладачів на практичних заняттях, дозволяє зробити висновки про те, що не всі з них

мають досвід побудови навчальної діяльності на засадах співробітництва та співтворчості, засобом реалізації якої є інтерактивні технології навчання. Цим можна пояснити низький рівень ефективності застосування інтерактивних технологій в практиці роботи педагогів.

З метою з'ясування ставлення студентів до використання інтерактивних технологій було проведено анкетування. За допомогою даного методу дослідження було виявлено, що переважна більшість майбутніх вчителів мають труднощі під час виконання завдань, що передбачають застосування інтерактивних технологій (72%). Серед причин труднощів студенти називали недостатньо розвинуті комунікативні вміння (вступити в діалог, підтримувати розмову, аргументувати свою точку зору), психологічний бар'єр (скутість, побоювання виступати перед аудиторією), обмеженість словникового запасу. Крім цього, нами було з'ясовано, що певна кількість студентів віддає перевагу пасивним методам навчання (читання, переклад текстів та ін.), що свідчить про їх слабку підготовленість до педагогічної взаємодії та відсутність мотивації до використання інтерактивних технологій.

Наступним етапом констатувального експерименту було виявлення початкового рівня професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов. Більшість дослідників (С.Ю.Ніколаєва, Ю.І.Пассов, А.Л.Бердичевський та інші) розглядають професійну підготовку вчителя іноземної мови як процес формування комунікативної, лінгвістичної, лінгвометодичної, лінгвокраїнознавчої компетенцій та оволодіння професійно-педагогічними та методичними вміннями. В нашому дослідженні ми поділяємо позицію В.В.Баркасі [1], яка виділяє когнітивно-технологічний, соціальний, полікультурний, аутопсихологічний та персональний компоненти професійної компетентності майбутнього вчителя. У ході констатувального експерименту проводилася діагностика визначених нами показників професійної компетентності майбутніх учителів іноземних мов за допомогою тестування, спостереження за студентами, аналізу їх письмових робіт, експертної оцінки та інших методів.

Невід'ємною складовою професійної компетентності учителів іноземних мов є наявність іншомовної комунікативної компетенції, яка складається з мовної компетенції (лексичні, граматичні, фонетичні, орфографічні знання та навички), мовленнєвої компетенції (компетенції в аудіюванні, говорінні, читанні та письмі), соціокультурної компетенції (країнознавча та лінгвокраїнознавча компетенції). На основі визначених нами критеріїв було виділено 3 рівні сформованості професійної компетентності майбутніх учителів іноземних мов: високий, середній та низький. Під час констатувального експерименту середній та низький рівні сформованості професійної компетентності продемонстрували відповідно 36,6% та 58,6% студентів (середній показник контрольних та експериментальних груп).

Отримані у ході констатувального експерименту дані дозволили з'ясувати причини недооцінки викладачами та студентами інтерактивних

технологій навчання в процесі професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов. Ми вважаємо, що однією з основних причин є переважання застарілої методики та технології організації навчання у вищому навчальному закладі освіти. Як наслідок, більшість викладачів вищої школи не готові відійти від традиційного навчання та зазнають труднощів, пов'язаних з формуванням активної позиції студентів у навчальному процесі, мотивації навчальної діяльності, готовності до вияву ініціативи, творчості. Виявлені недоліки свідчать про те, що застосування інтерактивних технологій навчання у процесі підготовки майбутніх вчителів гуманітарних спеціальностей не може відбуватися стихійно, а потребує спеціально організованої навчальної програми, складеної з урахуванням системи дидактичних умов, що забезпечують ефективне застосування інтерактивних технологій. Серед них ми виокремлюємо такі:

1. Створення позитивної мотивації студентів до інтерактивного навчання.
2. Комплексне та систематичне використання інтерактивних методів.
3. Використання діалогічного підходу у процесі навчання.
4. Створення сприятливого мікроклімату під час навчання.

Висновки. Таким чином, подальшим напрямком наших досліджень є експериментальна перевірка ефективності запропонованої сукупності дидактичних умов. Крім цього, ми вважаємо, що перспективним напрямом дослідження проблеми впровадження інтерактивного навчання в практику професійної підготовки майбутніх учителів-словесників є створення навчально-методичного комплексу, що базується на принципах інтерактивного навчання.

Список використаних джерел

1. Баркасі В.В. Формування професійної компетентності в майбутніх учителів іноземних мов: автореф. дис. на здобуття наук.ступеня канд. пед. наук: спец.13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / В.В. Баркасі. – О., 2004. – 21 с.
2. Панфилова А.П. Инновационные педагогические технологии: Активное обучение: учеб.пособие для студ.высш.учеб.заведений / Альвина Павловна Панфилова. – М.: Издательский центр „Академия”, 2009. – 192с.

Стаття надійшла до редакції 22.06.2010р.

УДК 378.147: 91

О.В. Ганчук
викладач,
Криворізький ДПУ

ВИКОРИСТАННЯ ГРУПОВОЇ РОБОТИ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ГЕОГРАФІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

У статті розглянуто проблеми групової роботи на заняттях з географічних дисциплін у вищій школі як засобу розвитку пізнавальної діяльності студентів. Подано аналіз поняття "групова робота". Показано результати використання групової роботи у вищій школі.

Ключові слова: групова робота, пізнавальна діяльність.